

i знайомство з синонімічним багатством мови, що, в свою чергу, уможливує варіативність відповідей, стимулює активність аудиторії, надає як студентові, так і викладачеві творчої наснаги. Майже завжди абзац тексту закінчується одним або кількома питаннями, що змушують студента ще раз переглянути попередній матеріал і являють собою цікавий методичний прийом. Слід зазначити значну країнознавчу та культурологічну цінність поданих матеріалів, зокрема в текстах «Візит», «Прогулянка по місту», «Розповідь про Сегед», «Запрошення на фільм». Позитивним є те, що в діалогах, які пропонують автори до більшості тем (наприклад, «Візит», «Зустріч колишніх однокласників», «Біла довідкового бюро», «За обіднім столом» та ін.) або в текстах-монологів, котрі, відповідно, додатково сприяють створенню атмосфери довіри, відвертості та ширості (це, перш за все, «Після вступних іспитів», «Яке сьогодні число?», «Смачного, «Фахівець», «Як ви себе почуваете?») дібрано сучасний матеріал, використані конструкції, типові для народно-розмовного мовлення, широко вживані українська мова немислима. Добірність лексичних засобів, їхня доречність в різних стилях, застосованих у підручнику, свідчить про значну підготовчу роботу, здійснену авторами посібника, та їхній педагогічний досвід. Вказана праця може прислужитися не лише викладачам та студентам-україністам в Угорщині, а й усім тим, хто цікавиться українською мовою на території будь-якої держави світу.

Галина Миронова

Rossica olomucensia XXXVII (za rok 1998). Ročenka katedry slavistiky na Filozofické fakultě Univerzity Palackého. Olomouc 1999, 144 s.

Jak se již stalo tradicí, olomoucká katedra slavistiky vydala i v loňském roce svoji ročenku, obsahující tentokrát celý veletucet stran. Zachováno zůstalo i její členění – kromě úvodu, ve kterém je medailonek věnovaný šedesátým narozeninám profesora J. Anderše a nekrolog vzpomínající prof. V. Kostfci, obsahuje ročenka oddíl věnovaný literárně orientovaným příspěvkům, oddíl jazykovědný a kroniku činnosti katedry.

Úvodní literárněvědný oddíl otevírá příspěvek M. Zahrádky *Традиционность первой волны эмигрантской литературы*. Autor v něm sleduje relativní věrnost emigrovavších spisovatelů tradicím ruské klasické literatury; důvodem pro to jim byla jistá izolovanost, tendence k ustálenosti, ale i činnost literárních vědců v emigraci (Bem, Savickij, Francev,...), která vytvářela potřebné klima i v rámci recipujících národních prostředí (speciálně českého). Novátorské tendence tak obsahovala především literatura vznikající v sovětském Rusku.

Z. Pechal se zabírá otázkami putování v díle A. Platonova (*Поэтика эпикю Андрея Платонова и жанр хождения*) a využívá k tomu srovnání s původním žánrem choždění ve staré ruské literatuře. Výsledky srovnání ho vedou k závěrům, které ukazují putování u Platonova jako bezcílné, vynucené a bez možnosti návratu do místa,

ve kterém putování začalo – dobírá se tak dalšího významového aspektu próz A. Platonova a jejich „mollového“ ladění.

Materiálově velmi cenný je přehled českých překladů N. V. Gogola (*N. V. Gogol v českých překladech*), který podává Z. Vychodilová. Přínos tohoto výčtu spočívá především v jeho komplexitě (zachycuje překlady od r. 1837 do r. 1996), ale i v údajích o Gogolových překladatelích.

Minuciózní je pak práce D. Žvátka s básnickým textem (*K mikroanalýze básnického textu*). Jak je u autora tradicí, podává citlivý vhled do lingvostylistické analýzy konkrétního básnického textu, přičemž hledá jeho základní tematická pole. Jeho mikroanalýza může díky průzračnosti použitého postupu a jeho popisu současně sloužit i jako metodologický „mikronávod“.

Literárněvědný oddíl ročenky uzavírá stať Je. Stacenko zabývající se českou literaturou (*Музыка в романе Й. Шкворецкого «Молодые»*), který zařazuje Škvoreckého dílo do širšího kontextu „jazzové literatury“; jazz vnímá nejen jako tematický prvek (metafora na svobodný život jako protiklad protektorátu), ale i jako významný strukturotvorný prvek ovlivňující styl, rytmus a dynamiku Škvoreckého prózy.

Blok jazykovědných studií otevírá článek H. Flidrové *Nepravé vedlejší věty v české a ruské gramatické tradici a jejich užití v ruském odborném stylu*. Autorka v něm pohlíží na známou problematiku disparity některých typů mluvnické (formálně-strukturní) a sémantické (smyslové) parataxe, resp. hypotaxe z hlediska jejího různého pojmání v ruské a české jazykovědě. Konfrontuje různé pohledy, počínaje tradičním českým pojetím u Bauera a nově Grepla a Karlíka, přes práce českých rusistů (Kubík, Žaža), až po chápání této problematiky v současné ruské lingvistice (Belošapkova, Formanovskaja, Lopatin, Rozenal', Švedova). Přes konstatování terminologické nejednotnosti i rozdílů v přístupech k hodnocení tzv. nepravých vět vedlejších v srovnávaných národních lingvistikách autorka upozorňuje na to, že nelze jejich užívání hodnotit jako nesprávné či nevhodné, neboť se jedná o důležitý a produktivní stylistický prostředek vhodný zejména ke kompaktnosti a kondenzaci vyjadřování v českém i ruském odborném stylu, ať už v psaných textech, nebo v ústních vědeckých projevech.

Problematikou komunikativní úspěšnosti reklamního textu se ve svém článku zabývá E. Vysloužilová. Na materiálu ruské reklamy dvou historicky vzdálených období budování ruského kapitalismu (počátek a konec 20. století) se autorka snaží o postižení jazykových i mimojazykových faktorů, podmiňujících úspěšnost tištěné reklamy jako svérázného a v podstatě nově se konstituujícího slovesného žánru. Pozornost soustřeďuje především na účinnost reklamy z hlediska jazykové i nejazykové vybavenosti příjemce. Svůj výklad autorka zakládá na moderních pragmatických přístupech a v tomto duchu zdůrazňuje aspekt systémové komplexnosti komunikačního schematu, kde kromě samotného obsahu sdělení je pro úspěšné dosažení komunikačního záměru nezbytný zřetel ke kulturnímu kontextu, zahrnujícímu národní a individuální (skupinovou) mentalitu, tradice, aktuální společenskou a jazykovou situaci atd.).

L. Stěpanova analyzuje užití a sémantiku frazeologismů *манна небесная* – *nebeská mana* v ruštině a češtině. Konstatuje aktivizaci a aktualizaci této frazeologické jednotky především v současných ruských publicistických textech, přičemž příčiny

spatřuje ve změněné společenské situaci v Rusku, kde sémanticky postupně vyprazdňované frazeologismy biblického původu postupně znovu nabývají na konkrétní obzrnost a jejich vnitřní forma získává zřetelnější kulturněhistorické obrysy. Na příkladech ze starší literatury i ze současné publicistiky autorka ukazuje na zajímavé kulturně podmíněné rozdíly v sémantice těchto idiomů v ruštině a češtině. Zatímco v ruštině do popředí vystupuje význam něčeho žádoucího, toužebně očekávaného, ale také něčeho, získaného bez vlastního úsilí, bezpracně, v češtině je aktualizován smyslově konkrétnější význam něčeho chutného, resp. příjemného vůbec. Rozdíl mezi oběma jazyky je také v míře aktivizace těchto frazeologismů. Zatímco v ruštině lze pozorovat zvýšenou frekvenci užívání a jejich další individuální variování, v češtině jde o výraz knižní a zastarávající.

M. Csiriková se v příspěvku nazvaném *Языковая компетенция и устный перевод* zabývá metodikou přípravy studentů ruštiny ke konsekutivnímu tlumočení. Pokouší se ujednotit a systemizovat výsledky lingvistických bádání s poznatky dosaženými v posledních letech v oblasti teorie překladu a zdůrazňuje zřetel ke komunikativnímu a pragmatickému aspektu jazyka, k jazykové situaci a jejím extralingvistickým parametrům. Pojednává o jednotlivých etapách a metodách nácviku dílčích tlumočnických dovedností a zdůrazňuje nutnost brát v úvahu při rozpracovávání těchto metod souhrn všech lingvistických i extralingvistických faktorů komunikace.

V článku *Русский отглагольный предлог как средство оформления адординативной группы* L. Vobořil navazuje na své dřívější práce věnované problematice ruských deverbativních předložek a dovádí tak několikaleté bádání o této zvláštní skupině prepozic do relativní úplnosti. Tentokrát soustředí svou pozornost na tzv. adordinaci jako druhý nejdůležitější syntakticko-sémantický vztah, vyjadřovaný ruskými předložkami typu *включая, (не)исключая, кончая, начиная, (не)считая* aj. a označovaný také jako tzv. zmnožení syntaktické pozice. V rámci adordinace pak vyčleňuje několik dílčích skupin adordinačních vztahů, jako např. hierarchické vztahy celku a části nebo vztahy výčtové, dělící se dále na exemplifikaci, partikulizaci a vyčlenění (*исключение*). Při srovnání s češtinou se u těchto předložek ukazuje značná míra formální i významové shody.

Posledním příspěvkem jazykovědné část sborníku je co do formy netradičně zpracovaná studie J. Stoddartové *К развитию русского языка*. Jedná se vlastně o rozsáhlý diagram v podobě čtyřstránkové skládky, představující vývoj ruštiny jednak v kontextu diferenciaci slovanských jazyků a také v kontextu historicko-politickém a literárním. V jednotlivých jazykových plánech jsou pak zaznamenány systémové změny, jejichž výsledkem jsou dnešní dílčí jazykové subsystemy, s důrazem na jejich vzájemnou podmíněnost a provázanost. Formou běžného textu je v úvodu z důvodu nedostatku místa podrobněji pojednáno pouze o dvou nejvýznamějších reformách grafiky a pravopisu v r. 1708 a 1918. Práce je pozoruhodnou a užitečnou praktickou názornou pomůckou, kterou jistě ocení všichni učitelé i studenti, zabývající se otázkami periodizace vývoje ruského jazyka v historicko-kulturním kontextu.

Josef Dohnal, Jiří Gazda

